

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	19.06.24
Pwnc:	Strategaeth y Gymraeg mewn Addysg: 2022-2032 Adroddiad ar y Cynnydd [2023/2024]
Pwrpas yr Adroddiad:	Darparu diweddariad blynyddol ar gynnydd Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg CSGA-ar gyfer y flwyddyn 2023/24
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Dylan Rees
Aelod(au) Portfolio:	Cynghorydd Dafydd Roberts, Deilydd Portfolio Addysg a Gymraeg
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Berw Hughes Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Owen Davies Uwch Rheolwr Sector Cynradd owendavies@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Yn berthnasol i'r holl Aelodau Sgriwtini

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor:

A1 Dderbyn diweddariad ar ddata **2023-2024** Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg [CSGA] Ynys Môn

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Mae yna gysylltiad uniongyrchol gyda nodau ac amcanion Cynllun y Cyngor 2023-2028:

1. Corfforaethol

- Y Gymraeg - Cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith.

2. Gwasanaeth Dysgu

- Addysg - Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal

- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. I ba raddau mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar drac ac yn debygol o gyflawni'r hyn sy'n ddisgwyliedig?
2. Pa gynlluniau sydd ar y gweill i sicrhau dilyniant ieithyddol a chydaddoldeb ar draws Ynys Môn?
3. I ba raddau mae gwasanaeth y Ganolfan Iaith yn ymateb i anghenion ar gyfer troci ar Ynys Môn?
4. Mae'r adroddiad cynnydd yn trafod heriau ariannol yn wynebu'r Awdurdod Lleol. Pa risgiau ac heriau mae'r Cyngor yn ceisio eu lliniaru?

5 – Cefndir / Cyd-destun

DIWEDDARIAD CYNLLUN STRATEGOL Y GYMRAEG MEWN ADDYSG [CSGA] 2023-2024

Mae data CSGA (Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg) yn adrodd ar sefyllfa'r Gymraeg mewn addysg yn Ynys Môn dros gyfnod 06/23 - 06/24.

- Mae adroddiad 2024 yn nodi **sefydlogrwydd deilliannau 1, 2, 3, 5 a 6.**
- **Gostyngiad** eleni yn Neilliant 4 (2022 (68%) 2023 (70.44%) 2024 (68.46%)).
- **Twf** eleni yn Neilliant 7 (2022 (89%) 2023 (90.57%) 2024 (93.36%)).

Mae copi o Ddangosfwrdd Data CSGA: 2023/24 ynghlwm [**Atodiad 1**]

1. Diweddariad Categorioidio

Statws categorïau ysgolion Ynys Môn 2023-2024:

	Categori 1 (Cyfrwng Saesneg)	Categori 2 (Dwyieithog)	Categori Trosiannol 3 (T3)	Categori 3 (Cyfrwng Cymraeg)
Cynradd		1		39
Uwchradd			1	4

Dros y flwyddyn hon, mae ysgolion wedi derbyn cefnogaeth y Gwasanaeth Dysgu, y canolfannau iaith, Siarter Iaith a GwE i sicrhau darpariaeth safonol sy'n adlewyrchu categorïau ysgolion ac anghenion plant y sir.

Mae Grŵp Prosiect CSGA wedi'i sefydlu i gefnogi Ysgol Uwchradd Caergybi i symud tuag at Gategori 3 o fewn pum mlynedd. Mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi hwyluso gwaith y Grŵp gyda llywodraethwyr yr ysgol, aelodau uwch dîm ac addysgu, gan hefyd gynnwys Cydlynnydd Iaith y dalgylch. Mae uwch dîm y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol hefyd yn rhan o'r Grŵp i sicrhau effeithiolrwydd partneriaeth i gefnogi aelodau staff ar eu continwmm ieithyddol.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi datblygu ap Cynllun y Llan ar gyfer y canolfannau iaith. Cafodd yr ap ei lansio ar 03.06.24 ac yn cynnwys adnoddau trochi safonol ar gyfer defnydd digidol o Gynllun y Llan.

2. Effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd

HMS

- Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n cydweithio â rhanddeiliaid i gynnig hyfforddiant a sesiynau i gefnogi gwelliant a chynnydd yn seiliedig ar flaenoriaethau ysgolion a lleoliadau nas-gynhelir. Er enghraifft:

Y sector nas-gynhelir a'r blynyddoedd cynnar

- Mae rhaglen Makaton a 'Taith yr Iaith' y blynyddoedd cynnar yn datblygu'n dda gyda 22 o leoliadau wedi derbyn gwobr Efydd yn Ebrill a 11 o leoliadau am dderbyn gwobr Arian.
- Mae lleoliadau nas-cynhelir yn derbyn arian grant yn seiliedig ar ddarpariaeth addysg gan gynnwys safon a phrofiadau drwy gyfrwng y Gymraeg ac mae'r tîm cefnogi blynyddoedd cynnar yn cefnogi ac yn monitro ansawdd darpariaeth addysg lleoliadau.

Sector Cynradd ac Uwchradd

Carfannau iaith

Mae system Carfannau Iaith (drwy system SIMS ysgol) yn cael ei defnyddio fel prif arddull o fonitro ieithwedd ysgolion. Ymhen amser bydd y fframwaith hwn yn esblygu ochr yn ochr â datblygiadau CEFR (*Common European Framework of Reference for Languages*).

- Bydd y system hon yn cael ei diweddarau eto eleni ar gyfer 23-24.
- Mae canllaw trosglwyddo gwybodaeth carfannau iaith Bl. 6 yn golygu fod pob ysgol wedi cael arweiniad, cymorth a chefnogaeth i adrodd ar garfan iaith pob plentyn ym mlwyddyn 6. Bydd yr wybodaeth hon yn bwydo i gydlynwyr iaith dalgylchoedd ac ysgolion i sicrhau fod plant sydd i fod i ddilyn Cymraeg Iaith Gyntaf yn dilyn y llwybr hwn.

Canolfan iaith

- Mae canolfannau iaith Môn yn hanfodol i sicrhau fod newydd-ddyfodiaid yn derbyn ymyrraeth drochi'n amserol. Byddwn yn parhau i ddefnyddio arian Grant Trochi 2 (cylch 2022-2025).
- Eleni mae **96** o ddisgyblion cynradd wedi cael eu trochi, **150** wedi derbyn ôl-ofal a defnyddio pecyn Google Classroom.
- Mae defnydd o'r Grant Trochi'n golygu ein bod yn dal i gyflogi 6 aelod yn y ganolfan. Bydd cytundebau 2 ohonynt yn dirwyn i ben Mawrth 31 2025.

- Mae'r ganolfan wedi arwain ar gyfarfod cenedlaethol canolfannau trochi (Ebrill 24) a hwyluso adnoddau a rhwydweithiau cefnogol.
- O fis Medi 24, bydd 1 aelod o'r ganolfan yn barhaus ar safle Ysgol Uwchradd Caergybi yn strategol fel rhan o gefnogaeth cynllun trosiannol Categori T3 i Gategori 3.

Siarter Iaith

- Mae mwyafrif helaeth o'r ysgolion wedi cwblhau holiaduron Siarter Iaith tymor yr hydref.
- Rhai ysgolion wedi manteisio ar y cynnig o gael gwasanaeth yn rhoi gwybodaeth ac yn diweddarau disgyblion am y Siarter Iaith: Ysgol Pencarnisiog, Ysgol Llandegfan, Ysgol y Borth, Ysgol Henblas.
- Nifer fawr o'r ysgolion yn dathlu digwyddiadau fel Diwrnod Shwmae, Dydd Santes Dwynwen, Dydd Miwsig Cymru.
- Swyddog Siarter Iaith wedi bod yn rhoi sesiwn gemau buarth mewn rhai dalgylchoedd: Ysgol Amlwch, Ysgol Goronwy Owen, Ysgol Rhosybol, Ysgol Penysarn, Ysgol Cemaes, Ysgol Llanfechell, Ysgol Biwmares, Ysgol Parc y Bont, Ysgol Llanerchymedd, Ysgol Bryngwran, Ysgol y Ffridd.
- Cydlynwyr wedi bod yn brysur yn cynllunio a pharatoi tuag at brosiectau Grant y Gymraeg ac effaith hyn ar hyder wedi'i nodi a'i chyflwyno i Fforwm Iaith a Phwyllgor Uwch Dîm y Cyngor.

Mynediad

Mae llwyddiant categoreiddio a'r system carfannau iaith wedi golygu bod mwy o ddisgyblion dalgylch Caergybi'n dymuno mynychu ysgol Categori 3. Er i'r symudiad hwn fod yn un cadarnhaol o ran rhieni'n dymuno addysg gyfrwng Gymraeg (ac aros ar yr ynys ar gyfer addysg uwchradd eu plant), mae wedi golygu fod y Gwasanaeth Dysgu wedi gorfod mynd drwy broses frys o sicrhau lleoliad i'r disgyblion eleni.

Er mwyn cefnogi'r gyfundrefn, mae cynnig yn seiliedig ar lefydd gweigion yn bwysig ond hefyd bydd y gwasanaeth yn gweithio'n agos ag Ysgol Uwchradd Caergybi ac Ysgol Uwchradd Bodedern i sicrhau addysg Categori 3 yn Ysgol Uwchradd Bodedern a chynllun unigryw i Ysgol Uwchradd Caergybi. Mae'r cynllun hwn yn cynnwys creu ffrwd Categori 3 ym Mlwyddyn 7 ym mis Medi 2024. Erbyn 2029 bydd gan bob blwyddyn (Bl. 7 i Fl. 13) ffrwd Categori 3. O fis Medi 2024, bydd aelod o'r Ganolfan Iaith yn trochi grwpiau o blant yn yr ysgol, fel bod y nifer o blant sy'n eistedd TGAU iaith gyntaf yn cynyddu'n flynyddol.

Ein dyhead a'n cynllun yw bod Ysgol Uwchradd Caergybi'n cyrraedd statws Categori 3 mewn 5 mlynedd. Bydd hyn yn golygu fod pob disgybl yn medru trosglwyddo o ysgol gynradd Categori 3 i ysgol uwchradd Categori 3.

3. Cydweithio â Phartneriaid

- **Canolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol** yn cydweithio'n agos â'r Gwasanaeth Dysgu i sicrhau fod y gweithle addysg yn derbyn cyfleoedd ac arweiniad clir ar sgiliau addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.
- **Gwasanaeth Cerdd Gwynedd a Môn** yn cydweithio'n agos â'r Gwasanaeth Dysgu i sicrhau fod profiadau ysgolion cynradd yn cael eu cynnal drwy'r Gymraeg a bod prosiectau uwchradd yn cefnogi cyfrwng Cymraeg.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n buddsoddi i gynyddu'r nifer o blant sy'n dewis TGAU Cerdd drwy dalu am wersi pob plentyn sy'n dewis Cerdd TGAU. Effaith hyn yw twf yn y nifer sydd wedi dewis Cerdd rhwng 2023 a 2025 (e.e., niferoedd Llangefni wedi tyfu o 6 i 22 disgybl). Mae'r Grant Cerdd yn caniatáu'r gallu i wneud hyn nes 2025-2026.

4. Edrych ar unrhyw risgiau

- Mae heriau ariannol yn risg i strategaeth drochi'r ynys megis:
 - Grant Trochi Cenedlaethol yn dod i ben Mawrth 31 2025 - colli 2 aelod o staff.
 - Newidiadau cenedlaethol i grantiau LAEG - dyraniad y Gymraeg i Awdurdod Lleol Ynys Môn yn llai o 2024 ymlaen ac wedi'i gywasgu i mewn i un grant.
 - Cyllid trafndiaeth yn gynyddol heriol.
 - Llwyddiant ieithyddol ar draws yr ysgolion cynradd yn creu sefyllfa lle nad yw ysgol uwchradd yn ymateb i anghenion Categori 3 mewn rhai ysgolion.
 - Toriadau cyllidol i ysgolion yn golygu llai o staff i sicrhau ymyrraeth trochi ddigonol i ddisgyblion.

5. Camau nesaf 2024-2025

- Sicrhau fod y Gwasanaeth Dysgu'n cwblhau ac yn adrodd ar ein CSGA ym mis Gorffennaf 2024.
- Diwygio dogfen CSGA Ynys Môn er mwyn diweddarau'n seiliedig ar sefyllfa a datblygiadau cyfredol.
- Sicrhau bod canolfannau iaith yn weithredol ac yn addas at anghenion yr ynys.
- Buddsoddi mewn technoleg a sicrhau bod hyfforddiant trochi ar gyfer pob HMS yn cynnwys addysgeg trochi ac yn ymateb i flaenoriaethau ysgolion.
- Hunan-arfarnu prosesau a threfniadau mynediad ar gyfer 2024-2025. Diwygio dogfennaeth ar gyfer rhieni a threfniadau ysgolion.
- Ail-gydio yn system wobrwyo'r Siarter Iaith (lansiad y Siarter Iaith newydd yn Eisteddfod Meifod) a gweithredu ar draws y sector addysg.
- Sicrhau fod ysgolion yn cynnwys CSGA yn eu CDY, yn ei ddiweddarau'n flynyddol ac yn adrodd ar y cynllun i'r corff llywodraethol.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]**Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn eu cael ar:**

- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae'r strategaeth yn sicrhau cydraddoldeb o safbwynt mynediad a darpariaeth ar gyfer yr iaith yn hafal ar draws yr ynys. Mae'r cynlluniau'n cefnogi ardaloedd sydd wedi eu hadnabod fel ardaloedd sydd angen mwy o gefnogaeth.

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010**Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn eu cael ar:**

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)**Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn eu cael ar:**

- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)

Mae'r strategaeth yn cydnabod ardaloedd sydd angen mwy o gefnogaeth ond ar yr un llaw yn sicrhau fod systemau a disgwyliadau uchel ar draws yr ynys.

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Mae'r strategaeth yn cynnwys nifer o gynlluniau sy'n alinio i sicrhau eglurder ar ddyhead ac ymrwymiad y Cyngor i filiwn o siaradwyr 2050. Bydd ail-gategoreiddio ysgolion yn sicrhau dealltwriaeth a statws Ynys Môn fel un o gadarnleoedd yr iaith a disgwyliadau rhieni o ran darpariaeth addysg ar draws yr ynys.

7 – Goblygiadau Ariannol

Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n defnyddio arian i gefnogi canolfannau iaith ac yn defnyddio arian Grant Trochi i gynyddu'r ddarpariaeth ar gyfer ymgysylltu ag ysgolion uwchradd. Os bydd newid i'r grant ar ôl 2025, bydd risg i'r ddarpariaeth hon.

Angen ystyried costau cynyddol trafndiaeth (tacsis) ac ail-ymweld â'r syniad o brynu bws mini trydanol sy'n torri costau yn yr hirdymor ac yn arddangos ymrwymiad y Cyngor i fod yn garbon-niwtral.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi gofyn am ddyraniad ychwanegol o'r Grant Trochi er mwyn recriwtio Anogwr y Gymraeg i Ysgol Uwchradd Caergybi ac Ysgol Syr Thomas Jones i gefnogi staff (datblygu a/neu ddysgu'r iaith os oes rhaid) gyda sgiliau iaith, ethos Gymraeg y tu hwnt i'r dosbarth a chynnal canolfan trochi fwy dwys yn y ddwy ysgol. Os bydd y cais yn aflwyddiannus bydd angen ystyried ffynonellau cyllidol eraill.

8 – Atodiadau

- Dangosfwrdd Data CSGA 2023-2024 **[Atodiad 1]**

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

N/A

Deilliant 1

Mwy o blant meithrin / tair oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg

Cylchoedd Meithrin

32

EYW

4

Ysgolion Gynradd

37

Ysgolion Sefydledig

1

Ysgolion Babyddol dan
Gymorth Gwirfoddol

1

% yn darparu addysg drwy
gyfrwng y Gymraeg

100.00%

100.00%

100.00%

100.00%

100.00%

Deilliant 2

Mwy o blant dosbarth derbyn / pump oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg

Nifer o Ddalgylchoedd

5

% yn derbyn asesiad
Cymraeg iaith gyntaf

100.00%

Nifer o Sefydliadau
Addysg Gynradd

39

% yn darparu addysg drwy
gyfrwng y Gymraeg

100.00%

Plant 5 oed yn derbyn eu
haddysg drwy Gymraeg

673

% yn derbyn eu haddysg
drwy gyfrwng y Gymraeg

100.00%

Deilliant 3

Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

Niferoedd y dysgwyr sy'n parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

Anstatudol

Deilliant 4

Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

2021-2022

Nifer o Ddysgwyr

429

68.10%

2022-2023

Nifer o Ddysgwyr

448

70.44%

2023-2024

Nifer o Ddysgwyr

419

68.46%

Deilliant 5

Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol

Cynyddu cyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol

Ar Trac

Deilliant 6

Cynydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol

% o ddisgyblion cynradd / uwchradd sydd yn derbyn gwasanaeth yn gwbwl ddwyieithog

100.00%

Deilliant 7

Cynydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg

2021-2022

Nifer o Staff

503

89.03%

2022-2023

Nifer o Staff

528

90.57%

2023-2024

Nifer o Staff

534

93.36%

